

la segona mort d'una artista precoç

EUDALD CAMPS

Es fa difícil imaginar el sotrac que devia provocar en la conservadora societat val·lisoletana del moment la irrupció d'una Ángeles Santos Torroella (Portbou, 1911) que donava la benvinguda a la seva majoria d'edat amb una obra, *El món* (1929), que, com aquell qui no vol la cosa, es convertia en la millor versió peninsular de corrents pictòrics europeus com ara la Nova Objectivitat alemanya i, també, aconseguia superar el mestratge d'autors tan propers com el mateix José Togores. I no només això: aquell esperit indòmit "d'ulls blaus i violetes -en paraules de Gómez de la Serna-, de llavis pàl·lids i rostre torbat per desigs fugaços" s'apuntava a les files del surrealisme de la millor manera possible, és a dir, sense saber-ho, per pur imperatiu biològic o, si ho preferim, per una qüestió de sobreabundància creativa (patia per culpa del gen de l'art, com l'anomena l'Antoni Llena). Sigui com sigui, la persona centenària que ens acaba de deixar era només un pàl·lid reflex d'aquella intrèpida noia que, un bon dia, va decidir encarar al seu pare per demanar-li una gran tela amb la qual havia de pintar "el món". Poca broma: "Hi vaig posar [en aquella mítica obra] tot el que aleshores havia vist, intuït i observat. L'univers, el cel, les ànimes i el món tangible que coneixia, les ciutats, les cases, la vida, els trens, les platges, els rius, els cementerisÉ" Com en l'*Aleph* imaginat pel geni de Borges, aquella jove artista va somiar que era possible, encara que només fos per un instant, descobrir la totalitat continguda en un sol punt: "La escalera del sótano es empinada -va escriure l'argentí el 1949-, mis tíos me tenían prohibido el descenso, pero alguien dijo que había un mundo en el sótano".

Ángeles Santos va descobrir l'*Aleph* subterrani massa aviat -vint anys abans que Borges- i, justament per això, va haver de pagar un preu molt alt: l'artista que havia commocionat crítica i públic amb unes obres que competien directament amb la de coetanis consolidats (*El gran Masturbador* de Dalí, per exemple, també és de 1929), va sentir massa a prop l'alè fred de la mort, o potser va tenir vertigen davant la proximitat del precipici existencial, i va optar per iniciar una retirada prudent cap als territoris molt més acotats i segurs de la pintura tutelada pel gust acadèmic. De fet, Ángeles Santos prefigurava, amb aquest gest conservador, el gir que tot plegat hauria d'emprendre, pocs anys després, per culpa d'aquella Guerra Civil que tots van perdre. Com molt bé assenyalava Anna Capella a l'opuscle publicat per Edicions Vitel·la ara fa un parell d'anys, "Entre l'estiu de 1928 i l'estiu de 1930 a Ángeles Santos li va passar tota una vida per davant. Després tot es va fondre i en va començar una altra". Per això qualsevol aproximació a la seva obra s'ha de fer tenint en compte dues parts diferenciades: la primera, que inclou obres del període 1927-30 i, la segona, més testimonial, que inclou pintures realitzades al llarg dels anys, la majoria, encàrrecs d'un indigerible regust petitburgès. Amb tot, l'equació no resta tancada. El repte que tots els espectadors hauran d'assumir a partir d'ara -en la seva definitiva absència- és el de desxifrar les claus que porten d'una etapa a l'altra o, per dir-ho d'una altra manera: tot plegat tindrà sentit si som capaços de descobrir aquella mena de "pintura subterrània" que es manté intacta en tota la producció artística d'Ángeles Santos, més enllà de les contingències biogràfiques i polítiques, més enllà dels favors, sempre volubles, de crítica i públic. De tot plegat en resta un llegat que ens parla d'una dona que va morir dues vegades. O potser millor: ens parla de la mort d'una dona que s'anomenava exactament igual que una artista de Portbou que va morir fa molts anys, esgotada després de pintar tot un món des de la petita habitació de casa els seus pares.

Font del document:

http://www.diaridegirona.cat/cultura/2013/10/04/segona-mort-duna-artista-precoc/637756.html?utm_source=rss